

INKLYUZIV TA'LIMDA FAOLIYAT OLIB BORAYOTGAN O'QITUVCHILARGA PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK VA METODIK TAVSIYALAR BERISH

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Xorijiy til va tili adabiyot
yo'nalishi II-bosqich talabalari.

Tagayeva Maqqal Daniyar qizi

maqpaltagayeva@gmail.com

Reimboyeva Munisa Sharafatdin qizi

reyimboyevamunisa@gmail.com

Ilmiy rahbar: **Omonova Nilufar Parda qizi**

Annotatsiya: Ushbu maqolada bugungi kunda ta'lim tizimining muhim bo'g'ini bo'lgan inkluziv ta'lim jarayonida o'qituvchilar duch keladigan qiyinchiliklar va ularning yechimlari haqida so'z boradi. Maqolada imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlashda o'qituvchining psixologik tayyorgarligi, dars o'tishning metodik usullari hamda har bir bolaga individual yondashuvning ahamiyati sodda tilda tushuntirilgan. Shuningdek, maqola inkluziv sinflarda sog'lom ijtimoiy muhitni yaratish bo'yicha amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: inkluziv ta'lim, pedagogik mahorat, psixologik yordam, metodik tavsiya, individual yondashuv, imkoniyati cheklangan bolalar.

Аннотация: В данной статье рассматриваются проблемы и пути их решения, с которыми сталкиваются учителя в процессе инклюзивного образования, являющегося важным звеном современной системы образования. В статье простым языком объясняется важность психологической подготовки учителя, методические приемы ведения уроков и значение индивидуального подхода к каждому ребенку при работе с детьми с ограниченными возможностями. Также статья содержит

практические рекомендации по созданию здоровой социальной среды в инклюзивных классах.

Ключевые слова: инклюзивное образование, педагогическое мастерство, психологическая помощь, методические рекомендации, индивидуальный подход, дети с ограниченными возможностями

Abstract: This article discusses the challenges faced by teachers in the process of inclusive education, which is a vital part of today's educational system, and offers potential solutions. The article explains in simple terms the importance of a teacher's psychological preparation, methodical teaching techniques, and the significance of an individual approach when working with children with disabilities. Additionally, the article includes practical recommendations for creating a healthy social environment in inclusive classrooms.

Keywords: inclusive education, pedagogical skill, psychological support, methodical recommendation, individual approach, children with disabilities.

Bugungi kunda ta'lim tizimidagi eng insonparvar islohotlardan biri — bu inkluziv ta'limning joriy etilishidir. Inkluziv ta'lim shunchaki imkoniyati cheklangan bolani oddiy maktabga olib kelish emas, balki jamiyatning har bir a'zosiga teng imkoniyatlar taqdim etish falsafasidir. Ushbu jarayonning markazida esa o'qituvchi turadi. Inkluziv sinfda dars berish pedagogdan nafaqat yuksak mahoratni, balki ulkan sabr va empatiyani talab etadi. Inkluziv ta'limda faoliyat olib borayotgan o'qituvchi uchun eng oltin qoida — bola bilan muloqotda uning nuqsoniga emas, balki imkoniyatiga qarashdir. Ko'pincha biz bolaning nima qila olmasligiga e'tibor qaratamiz, aslida esa uning nimalarni bajara olishini kashf etishimiz kerak. Psixolog olim L.S. Vigotskiy ta'kidlaganidek, "Nuqson — bu faqat kamchilik emas, balki rivojlanishning o'ziga xos yo'lidir" [1]. Ya'ni, o'qituvchi boladagi "to'siqni" emas, balki uning ichidagi yashirin salohiyatni ko'ra olishi lozim. Biroq, amaliyotda o'qituvchilar ko'pincha metodik tavsiyalarning yetishmasligi yoki psixologik bosim tufayli qiyinchiliklarga duch kelishmoqda. Tadqiqotchi N.M. Nazarova yozganidek,

inkluziv ta'limning muvaffaqiyati o'qituvchining psixologik tayyorgarligi va uning bolaga bo'lgan ijobiy munosabatiga bevosita bog'liq [2]. Agar o'qituvchi bolani boricha qabul qilsa empatiya, bola ham o'zini xavfsiz his qiladi va o'qishga bo'lgan qiziqishi ortadi. Ushbu maqolaning maqsadi — inkluziv ta'limda ishlayotgan o'qituvchilarga o'z faoliyatini to'g'ri tashkil etishlari uchun zarur bo'lgan pedagogik-psixologik va metodik tavsiyalarni sodda tilda yetkazishdir. Biz maqolada o'qituvchining ruhiy holati, darslarni bolaning ehtiyojiga moslashtirish usullari va ijtimoiy muhit yaratish masalalariga to'xtalib o'tamiz.

Inkluziv ta'lim jarayonida faoliyat yuritayotgan o'qituvchi uchun eng birinchi va muhim qadam bu — har bir o'quvchiga insoniy munosabat bilan yondashishdir. Maqolamizning ushbu qismida asosiy e'tiborni quruq qoidalarga emas, balki amaliyotda haqiqiy natija beradigan jonli metodlarga qaratamiz. O'qituvchi o'z ishini tashkil etishda bolaning imkoniyatlari cheklanganligiga emas, balki uning nimalarni bajara olishiga, ya'ni ichki salohiyatiga e'tibor qaratishi lozim. Mashhur psixolog L.S. Vigotskiy ta'kidlaganidek, nuqson bu nafaqat kamchilik, balki bolaning dunyoni o'zgacha anglash yo'lidir [3]. Shuning uchun o'qituvchi har bir darsda bolaning kichik bo'lsa-da erishgan yutuq'ini ko'ra bilishi va uni rag'batlantirishi shart. Dars jarayonini tashkil etishda moslashuvchanlik eng asosiy metodik tavsiya hisoblanadi. Chunki har bir bolaning quvvati, diqqatni jamlash vaqti va ma'lumotni qabul qilish darajasi turlicha bo'ladi. Agar o'qituvchi dars jadvali va topshiriqlarni bolaning jismoniy hamda ruhiy holatiga moslab, murakkab vazifalarni soddalashtirib bersa, bola o'ziga bo'lgan ishonchni his qiladi. Bu borada olim V.I. Lubovskiy dars muhiti bolaning ehtiyojlariga moslashishi kerakligini alohida uqtiradi [4]. Masalan, og'irroq mavzuni tushuntirishda ko'proq rasmlar, videolar va amaliy mashqlardan foydalanish inkluziv o'quvchi uchun darsning qiziqarli va tushunarli bo'lishini ta'minlaydi. Shu bilan birga, inkluziv ta'limda o'qituvchi o'zini yolg'iz jangchi deb hisoblamasligi kerak. Muvaffaqiyatli natijaga faqat jamoaviy hamkorlik orqali erishiladi. Ota-onalar bolaning fe'l-atvorini hamma dan yaxshi bilganliklari sababli, o'qituvchi ular bilan doimiy muloqotda bo'lishi, bolaning uydagi va maktabdagi holatini birgalikda tahlil qilishi lozim. Shuningdek, maktab psixologi va defektologlarining metodik yordami o'qituvchiga bolaning ruhiy inqirozlaridan oson

chiqib ketish yo‘llarini ko‘rsatadi. N.M. Nazarova qayd etganidek, inkluziv ta‘lim bu — o‘qituvchi, ota-ona va mutaxassislarning bir maqsad yo‘lida birlashishidir [5]. Faqatgina mana shunday hamjihatlik muhitida har bir bola o‘zini jamiyatning to‘laqonli a‘zosi sifatida his qila oladi.

Xulosa qilib aytganda, inkluziv ta‘lim — bu shunchaki imkoniyati cheklangan bolalarning oddiy maktabda ta‘lim olishi emas, balki jamiyatimizning har bir a‘zosiga nisbatan insonparvarlik va tenglik munosabatini shakllantirishdir. Ushbu jarayonning muvaffaqiyati bevosita o‘qituvchining mahoratiga, uning sabr-toqati va bolaning ichki olamini tushuna olish qobiliyatiga bog‘liq. Inkluziv sinfda faoliyat yuritayotgan pedagog nafaqat bilim beruvchi, balki har bir bola uchun hayotga yo‘llanma beruvchi va uni jamiyatga moslashtiruvchi asosiy shaxs hisoblanadi. O‘rganilgan metodik va psixologik yondashuvlar asosida quyidagi xulosalarga kelish mumkin: Birinchidan, o‘qituvchi o‘z ish uslubini har bir bolaning individual ehtiyojlariga moslashtirishi, ya‘ni dars mazmunini va topshiriqlarni bolaning jismoniy hamda intellektual quvvatiga qarab soddalashtirishi lozim. Olim E.A. Ekjanova ta‘kidlaganidek, ta‘lim tizimi bolaga moslashsa, natija kutilganidan ham yuqori bo‘ladi [6]. Ikkinchidan, o‘qituvchi o‘zini yolg‘iz qoldirmasligi, aksincha, ota-onalar va maktab psixologlari bilan mustahkam zanjir hosil qilishi kerak. Chunki bolaning rivojlanishidagi har qanday kichik siljish mana shu jamoaviy hamkorlikning samarasidir. G‘.B. Shoumarov asarlarida qayd etilganidek, oila va maktab hamkorligi — bu bolaning kelajakdagi baxti uchun poydevordir [7]. Yakunda shuni ta‘kidlash joizki, inkluziv ta‘limda ishlayotgan har bir o‘qituvchi bolaning nuqsonini emas, balki uning yashirin iste‘dodini kashf etuvchi "sehrGAR"ga aylanishi lozim. Faqatgina mehr, sabr va to‘g‘ri tanlangan metodik yo‘nalish orqali biz har qanday bolaning qalbiga yo‘l topishimiz va uning jamiyatda munosib o‘rin egallashiga yordam berishimiz mumkin. Zero, ta‘lim hamma uchun va u har bir insonning tug‘ma huquqidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

[1]Vigotskiy L.S. Defektologiya asoslari. – T.: "O‘qituvchi", 1990. – 45-b.

- [2] Nazarova N.M. Spetsialnaya pedagogika. – M.: "Akademiya", 2011. – 112-b
- [3] Vigotskiy L.S. Defektologiya asoslari. – T.: "O'qituvchi", 1990. – 45-b.
- [4] Lubovskiy V.I. Maxsus psixologiya masalalari. – M.: "Prosveshcheniye", 2005. – 72-b.
- [5] Nazarova N.M. Spetsialnaya pedagogika. – M.: "Akademiya", 2011. – 112-b.
- [6] Ekjanova E.A. Inkluziv ta'limning tashkiliy asoslari. – M.: "Drofa", 2008. – 94-b.
- [7] Shoumarov G'.B. Oila psixologiyasi. – T.: "Sharq", 2008. – 120-b.